

**DIS PLACED I  
PERSONS**

1945-  
1960

**IN  
MITTEL  
HESSEN**

The title graphic features the words 'DIS PLACED I' and 'PERSONS' in a bold, sans-serif font. The letters are white and set against a black background. The letters are arranged in a way that they appear to be looking out of window frames. Silhouettes of people are visible in these frames. To the right, the dates '1945-1960' are written in a smaller font. Below the dates, the words 'IN MITTEL HESSEN' are written in a bold, sans-serif font.

**Miteinander, Nebeneinander  
oder Gegeneinander?**

**Begleitheft zur Ausstellung**

## **Inhaltsverzeichnis / Зміст**

1. Das Projekt „Displaced Persons in Mittelhessen 1945-1960. Miteinander, Nebeneinander oder Gegeneinander?“ / «Переміщені особи» в Центральному Гессені 1945-1960. Разом, поруч чи один проти одного?
2. Displaced Persons / «Переміщені особи»
3. Mittelhessen / Центральний Гессен
4. DPs in Gießen / «Ді-Пі» в Гіссені
5. DPs in Wetzlar / «Ді-Пі» у Ветцларі
6. Berichte über Displaced Persons in deutschen Medien / Повідомлення про «переміщених осіб» у німецьких ЗМІ
7. DP-Lagerpresse / Таборова преса
8. Repatriierung / Репатріація (Interviews mit Zeitzeugen / Інтерв'ю з очевидцями)
9. United Nations Relief and Rehabilitation Administration (UNRRA) / International Refugee Organization (IRO) / Адміністрація Об'єднаних Націй для допомоги і відбудови (УНРРА) / Міжнародна організація у справах біженців (ІРО)
10. UNRRA Universität / УНРРА Університет



## **Projektteam „Displaced Persons in Mittelhessen 1945-1960. Miteinander, Nebeneinander oder Gegeneinander?“**

Die Studierendengruppe der Osteuropäischen Geschichte, Gießener Zentrum Östliches Europa, an der Justus-Liebig-Universität Gießen bewarb sich im Mai 2011, gemeinsam mit ukrainischen Projektpartnern vom Institut der Geschichte der Ukraine an der Nationalen Akademie der Wissenschaften der Ukraine, bei der Ausschreibung „Krieg, Nachkrieg, Kalter Krieg. Erinnerungen an den Zweiten Weltkrieg im Zeichen des Neuanfangs (1945 bis 1960)“, dass im Rahmen des Programms „Geschichtswerkstatt Europa“ von der Stiftung „Erinnerung, Verantwortung und Zukunft“ (EVZ) für das Jahr 2012 gefördert wurde.

Dabei ist ein deutsch-ukrainisches Projektteam entstanden, welches sich die Aufgabe gestellt hat, die Geschichte der Displaced Persons sowie der DP-Lager in Mittelhessen zu erforschen. Besonders sollten die strukturellen Bedingungen, denen die DPs in den Lagern der amerikanischen Besatzungszone ausgesetzt waren, und ihre Auswirkung auf die Lebenswelt und den Alltag der DPs in Mittelhessen erforscht werden. Dabei wurde auch der Frage nachgegangen, wie sich das Zusammenleben der DPs mit der deutschen Bevölkerung gestaltete und welche Spuren sie nach ihrer Rückkehr hinterließen.

Das deutsch-ukrainische Kooperationsprojekt will ausgehend von konkreten DP-Lagerorten auf dem heutigen Gebiet Mittelhessens unter anderem mit Methoden der Oral History einen Beitrag zur Aufarbeitung und zur Erweiterung der lokalen Erinnerungskultur leisten, da diese Periode der Nachkriegsgeschichte Mittelhessens bisher kaum Beachtung fand. Eines der Hauptanliegen des Projektes ist es darüber hinaus, die lokale Verflechtungsgeschichte zwischen Deutschen und vor allem Ukrainern hervorzuheben.

Die Projektergebnisse, die aus Recherchen in deutschen und ukrainischen Archiven und Zeitzeugeninterviews zusammengetragen werden, sollen der Öffentlichkeit in Form einer Wanderausstellung präsentiert werden.

Das Projekt wurde vom Institut für angewandte Geschichte in Frankfurt an der Oder verwirklicht und von der Stiftung „Erinnerung, Verantwortung und Zukunft“ finanziell unterstützt.



## «Переміщені особи» в Центральному Гессені 1945-1960 Разом, поруч чи один проти одного?

Проект «Переміщені особи» в Центральному Гессені 1945-1960» був ініційований та здійснювався студентською групою при кафедрі Східноєвропейської Історії, Гіссенського Центру «Східна Європа», Університету імені Юстус-Лібіґа в місті Гіссен разом з українськими партнерами з Інституту Історії України Національної Академії Наук України починаючи з весни 2011 року. Він був реалізований в рамках програми «Історичної майстерні Європа» на тему «Війна, післявоєнний час, «холодна війна». Спогади про Другу Світову війну як знак нового початку (1945 до 1960)» та фінансувався фондом «Пам'ять, відповідальність і майбутнє».

Упродовж Другої світової війни на території Третього Райху працювало 13,5 млн. чоловіків, жінок та дітей із 26 країн Європи. Це були цивільні робітники, військовополонені та в'язні концтаборів. Після закінчення бойових дій в Європі в 1945р. більшість примусових робітників деякий час перебували в таборах переміщених осіб або «Ді-Пі» (англ. Displaced Persons (DPs).

Німецько-українська група поставила собі за мету дослідити історію «переміщених осіб» та «Ді-Пі»-таборів в Центральному Гессені. Особливо нас цікавили місця дислокації таборів, умови проживання їх мешканців в окупованій американцями зоні, та вплив цих побутових обставин на щоденне життя «Ді-Пі» в Центральному Гессені. У рамках дослідження планувалося висвітлити питання співжиття «переміщених осіб» з місцевим німецьким населенням та спогади про них.

Німецько-українська проєктна група, досліджуючи місця розташування конкретних «Ді-Пі»-таборів на території сучасного Центрального Гессена, історію функціонування цих таборів та долі їх мешканців, прагнула зробити свій внесок для опрацювання та розширення місцевої культури пам'яті, використовуючи методи усної історії. До сьогодні цьому періоду післявоєнної історії Центрального Гессена приділялося мало уваги. Окрім того, однією з головних цілей проєкту було бажання простежити переплетення локальної історії німців та, в першу чергу, українців. Дослідження проводилися в державних німецьких та українських архівах, бібліотеках, приватних та громадських документальних зібраннях, були записані інтерв'ю з очевидцями.

Результати проєкту представлені у формі пересувної виставки.

Проект був реалізований за підтримки Інституту Прикладної історії в місті Франкфурт-на-Одері і профінансований фондом «Пам'ять, відповідальність і майбутнє».



## Displaced Persons

Als Displaced Persons wurden all jene Personen angesehen, die wegen der nationalsozialistischen Zwangsarbeitspolitik oder in Folge des Krieges ihre Heimat verlassen mussten und die es aus eigenen Kräften nicht schafften, nach Hause zurückzukehren. Ihnen sollte nach Kriegsende die Hilfe der UNRRA zukommen. Höchste Priorität („major allied objective“) hatten die Betreuung der UN-DPs, also die Staatsangehörigen der Unterzeichner des UNO-Abkommens und der Verbündeten. Keine Unterstützung durften die Angehörigen der Feindländer (Deutsche, Österreicher, Japaner) und ehemaligen Feindländer (Italien, Rumänien, Ungarn, Bulgarien, Finnland) erwarten. Die Definition, welche die DP-Politik der Nachkriegsära bestimmte, war von den Supreme Headquarters of the Allied Expeditionary Forces (SHAEF) vorgegeben worden.

### «Переміщені особи»

«Переміщеними особами» (або «скитальцями») називали тих людей, котрі через політику примусової праці націонал-соціалістів або у наслідок війни були змушеними покинути свою батьківщину, і які не мали можливостей власними силами повернутися додому. Після війни їм мала допомогти UNRRA. Найвищим пріоритетом в опіці цієї організації користувалися «ООН-Ді-пі», тобто громадяни країн, що підписали угоди ООН та союзники по коаліції. На допомогу не могли розраховувати громадяни ворожих країн (німці, австрійці, японці) та їхні колишні союзні країни (Італія, Румунія, Угорщина, Болгарія, Фінляндія). Головну позицію, щодо вирішення «Ді-Пі-політики» у повоєнний період, займало Верховне командування союзних експедиційних сил (SHAEF).





## Mittelhessen

Die **längste Zeit** seiner Geschichte war das heutige Mittelhessen, historisch bedingt, **administrativ in verschiedene Teilgebiete** getrennt. Die **größten Teile** des Landkreises Gießen und des Vogelsbergkreises gehörten **bis 1945** zur Provinz Oberhessen im Großherzogtum bzw. Volksstaat Hessen. Die Gebiete der Kreise **Limburg-Weilburg** und des früheren **Dillkreis** gehörten **bis 1866** zum Herzogtum Nassau. Der ehemaligen hessen-darmstädtische Landkreis Biedenkopf, sowie der Kreis **Vöhl** wurden **nach 1866** von **Preußen** annektiert und wie **der kurhessische Landkreis Marburg** der neuen Provinz **Hessen-Nassau** des **Königreichs Preußen** zugeschlagen.

Am **1. April 1944** wandelte der **Freistaat Preußen** die drei Regierungsbezirke der Provinz **Hessen-Nassau**, **Kassel** und **Wiesbaden**, in die **selbständigen Provinzen Kurhessen und Nassau** um. Dabei **blieben die bisherigen Gebiets- und Verwaltungsgrenzen** im **mittelhessischen Raum** weitestgehend bestehen. Der Kreis **Limburg**, der **Oberlahnkreis**, der **Dillkreis** und der Kreis **Biedenkopf** unterstanden weiter der **Verwaltung in Wiesbaden**, der **Landkreis Marburg** der in **Kassel**.

Mit dem **Einmarsch der Amerikaner** Ende März **1945** endeten zunächst **alle bisherigen administrativen Zuordnungen**. Auf Initiative der **amerikanischen Besatzungsmacht** wurden am **19. September 1945** der **Staat Groß-Hessen** gegründet. Im **mittelhessischen Raum** wurden dabei die **alten Verwaltungsgrenzen wiederbelebt**.

Durch die **Neuordnung Deutschlands** nach **Kriegsende 1945** wurde die Stadt **Wetzlar**, mit dem **dazugehörigen Landkreis**, dem **neugeschaffenen Land Hessen** zugeschlagen. Mit der Gründung des **Regierungspräsidiums Gießen** im **Jahr 1981** wurde für die Region eine **neue administrative Einheit** geschaffen. Die **ebenso neu geschaffene Bezeichnung Mittelhessen** ist auch erst seit **dieser Zeit** in Gebrauch und **verdrängte allmählich den traditionellen Namen Oberhessen** für den **größten Teil dieser Region**.

Heute ist die **Region Mittelhessen** neben **Nord- und Südhessen** eine von drei **Planungsregionen** des **Bundeslandes Hessen** und ihr, mit dem **Regierungsbezirk Gießen** **identisches**, **Gebiet** umfasst die **Landkreise Gießen, Lahn-Dill, Limburg-Weilburg, Marburg-Biedenkopf** und den **Vogelsbergkreis**.



## Центральний Гессен

Історично так склалося, що впродовж своєї історії сьгоднішній Центральний Гессен належав до різних адміністративних центрів. Більша частина земельного округу Гіссен та Фогельсберг до 1945 року належали до провінції Верхній Гессен у Великому герцогстві (пізніше Народній державі) Гессен. Області округів Лімбург-Вайльбург а також старий округ Ділл належали до 1866 року герцогству Нассау. Колишній гессенсько-дармштадтський земельний округ Біденкопф разом з округом Фюл після 1866 року перейшли до Прусії і були приєднані до кургессенського земельного округу Марбург нової провінції Гессен-Нассау королівства Прусії.

Першого квітня 1944 року три урядові округи Вільної держави Прусія: провінція Гессен-Нассау, Кассель та Вісбаден, перетворилися на самостійні провінції Кургессен та Нассау. Прицьому межі територіальних та урядових адміністративних одиниць у Центральному Гессені залишилися без змін. Округи Лімбург, Верхньоланський та Біденкопф залишалися під керівництвом у Вісбадені, а земельний округ Марбург підпорядковувся Касселю.

З приходом американців, наприкінці березня 1945, змінюється попередній адміністративний поділ. За ініціативи американської окупаційної влади 19 вересня 1945 було створено землю Великий Гессен. Прицьому адміністративні кордони, зокрема у центральногессенських округах, залишилися без змін.

Згідно з новим повоєнним устроєм Німеччини, місто Вецлар, разом із прилеглим земельним округом, перейшло до адміністрації землі Гессен. Зі створенням у 1981 році Урядової прсидії постає Гіссен і нова адміністративна одиниця – Центральний Гессен. Іноді цю частину Гессену називають ще Верхнім Гессеном, колишньою історичною назвою території, що зараз складає більшу частину регіону.

Сьгодні регіон Центральний Гессен поряд із Північним та Південним Гессеном належить до трьох планових регіонів Федеративної землі Гессен і його територія є ідентичною до урядового округу Гіссен, що охоплює земельні округи Гіссен, Лан-Ділл, Лімбург-Вайльбург, Марбург-Біденкопф та округ Фогельсберг.

«Робітнича Оселя» на території колишнього «Ді-Пі»-табору «Кемп Сміс». Табір було відкрито у січні 1948 року. В ньому проживали українські «Ді-Пі», що працювали в американському депо. До кінця 1949 року «Робітничу Оселю» було закрито.

У селі Штайнбах, що біля Гіссену, радянськими військовими був створений перехідний табір, в якому збирали репатріантів, котрих мали переправити до радянської зони окупації. Табір проіснував до кінця 1945 року.

## DPs in Gießen

Displaced Persons lebten in den ersten Nachkriegsmonaten über die ganze Stadt Gießen verteilt, vor allem in den Räumlichkeiten ehemaliger Gaststätten, Hotels, Firmen und Kasernen. In den ländlichen Gebieten Mittelhessens blieben viele DP's noch eine Zeit lang auf den Höfen, auf denen sie während des Krieges gearbeitet hatten.

Im Sommer 1945 befand sich der Großteil der osteuropäischen DP's allerdings in drei großen Lagern, die trotz UNRRA-Unterstützung des Teams Nr. 10 nicht offiziell als UNRRA-Camps klassifiziert worden waren: Das „Camp Verdun“ (auf dem Gelände der Verdun Kaserne (Rivers Barracks, heute: Automile)), das „Camp Artillery“ (auf dem Gelände der ehemaligen Bleidornkaserne (Artilleriekaserne/Pendleton Barracks), geschlossen am 6.12.1945) und das „Camp Smith“ (auf dem ehemaligen Gelände eines HI-Camps im Waldgebiet östlich der Stadt, geschlossen nach einem screening Anfang Oktober 1945). Sogenannte „Hygiene-Berichte“ (sanitary reports) der UNRAA informierten monatlich über die Zustände in den Lagern. Am 1. September 1945 wird darin festgestellt:

Im „Camp Verdun“ befinden sich 3.967 Personen bei einer Kapazität von 3.000 (3.897 Polen, 48 Esten, 22 Letten). 50% der ehemaligen deutschen Kaserne ist „mehr oder weniger zerstört“, zudem gibt es 4 Holzhütten, die als Notunterkunft dienen.

Im „Camp Artillery“ sind derzeit 2.246 Personen (75% Polen). Es besteht aus 4 großen Kasernengebäuden mit relativ guter Wasserversorgung. Syphilis und zahlreiche Schwangerschaften verursachen Probleme. Es gibt viele junge, unverheiratete Frauen. Es wird daher empfohlen, dass die Soldaten der benachbarten U.S. Garnison keinen Zutritt zum DP-Camp erhalten sollten.

Das „Camp Smith“ beherbergt zurzeit 1.266 Personen (nur Polen) bei einer Kapazität von 800.

Relativ plötzlich verließ dann das UNRRA-Team Nr. 10 bereits Ende November 1945 Gießen vollständig. Die meisten DP's wurden in der Folge auf umliegende Lager wie Wetzlar, Allendorf oder Ziegenhain verteilt und viele Einrichtungen für den Einzug amerikanischer Soldaten hergerichtet. Etwa 160 DP's blieben in den Krankenhäusern Giessens zurück. In dieser chaotischen Situation vergaß man auch schlicht die DP's im Tuberkulose-Krankenhaus, welches notdürftig im zerbombten Kloster Schiffenberg eingerichtet worden war. Erst nach einer Inspektion der UNRRA am 19.12.1945 wurde klar, dass noch immer 27 Patienten mit offener und geschlossener TB-Erkrankung dort unter katastrophalen Umständen lagen. Am 7. Januar 1946 wird es geschlossen.

In den Räumlichkeiten der ehemaligen Siechenanstalt in der Licher Straße (heute Uni-Campus Recht und Wirtschaft) wurde im März 1946 eine sogenannte „Polish Guard Company“ eingerichtet, die im Dienst der U.S. Armee stand. Unter der lokalen Bevölkerung führte dies nicht selten zu Verwirrungen, da diese zumeist ehemaligen polnischen DP's nun in amerikanischer Uniform auftraten.

Ein ukrainisches Arbeiterlager wurde auf dem Gelände des damaligen DP-Camps „Smith“ eingerichtet. Das Lager wurde im Januar 1948 eröffnet und diente als Unterkunft für die ukrainische DP's, die im US-Depot arbeiteten. Ende des Jahres 1949 wurde dieses Arbeiterlager wieder geschlossen.

In Steinbach bei Gießen richteten die sowjetischen Militärvertreter ein Durchgangslager für die in die Sowjetunion zu repatriierenden DP's ein. Dieses existierte bis Ende 1945, danach wurde das Lager aufgelöst.

## «Ді-Пі» в Гіссені

«Переміщені особи» у перші повоєнні місяці жили розквартированими по всьому місту, насамперед у приміщеннях колишніх готелів, шинків, фірм та казарм. По селах Центрального Гіссену «Ді-Пі» залишалися жити по колишніх дворах, де вони працювали під час війни.

Влітку 1945 року більша частина східноєвропейських «Ді-Пі» розташовувалася на території трьох великих гіссенських таборів, які хоч і були під опікою УНРРА команди № 10, та все ж не входили до офіційної класифікації таборів. «Ді-Пі» проживали у таких місцях: «Кемп Вердун» (територія колишніх Казарм «Вердун», після війни «Ріверс Бараки», сьогодні «Автомиля»), «Кемп Артілері» (колишні артилерійські Бляйдорнказарми, після війни «Пенделтон Бараки», 6.12.1945 закриті для «Ді-Пі») та «Кемп Сміс» (на території колишнього табору для Гітлерюгенд, що розташовувався в лісі, східніше від міста, закритий після скрінінгу на початку жовтня 1945 року). Відповідно до інформації із одного щомісячного санітарно-гігієнічного звіту УНРРА, на 1. вересня 1945 року стан гіссенських таборів був таким:

«У «Кемпі Вердун» знаходиться 3.967 осіб, при вмістимості 3.000 (3.897 поляків, 48 естонців, 22 латишів). 50% колишніх німецьких казарм були «майже» зруйнованими, ще 4 дерев'яні хижі використовувалися як тимчасове житло»

«У «Кемпі Артілері» зараз проживає 2.246 осіб (75% поляки). Він складається з 4 казармових будівель з відносно нормальним забезпеченням водою. Сифіліс та численна вагітність створюють найбільше проблем. Багато молодих, неодружених жінок. Пропонується солдатам із сусіднього американського гарнізону заборонити вхід на територію табору»

«Кемп Сміс» вміщує зараз 1.266 осіб (тільки поляки), розрахований на 800 чоловік»  
Відносно швидко, до кінця листопада 1945 року, УНРРА команда № 10 залишила Гіссен. Більшість «Ді-Пі» були переселені до інших таборів у Вецларі, Аллендорфі та Цігенгайні, а території їхніх таборів передані для американської армії. Близько 160 «Ді-Пі» залишалися у лікарнях міста. В цій хаотичній ситуації забули навіть про деяких «переміщених осіб», які знаходилися у лікарні для хворих на туберкульоз, що знаходилася на території розбомбленого монастиря Шіффенберг (кілька кілометрів східніше від міста). Лише 19 грудня 1945 року інспектори УНРРА встановили, що в катастрофічних умовах перебувало ще 27 «Ді-Пі», хворих на відкритий та закритий туберкульоз. І тільки 7 січня 1946 року цю лікарню закрили, а людей перевели до інших лікувальних закладів.

Варто згадати, що у будівлях на Ліхерінтрассе (Гіссен), де сьогодні розташовані факультети права та економіки (університетський кампус), у березні 1946 року була заснована «Польська вартова компанія» з числа колишніх польських «Ді-Пі», яка перебувала на службі американської армії.

Дещо пізніше у Гіссені розбудовується Український робітничий табір «Робітничі Оселя» на території колишнього «Ді-Пі»-табору «Кемп Сміс». Табір було відкрито у січні 1948 року. В ньому проживали українські «Ді-Пі», що працювали в американському депо. До кінця 1949 року «Робітничі Оселя» було закрито.

У селі Штайнбах, що біля Гіссену, радянськими військовими був створений перехідний табір, в якому збирали репатріантів, котрих мали переправити до радянської зони окупації. Табір проіснував до кінця 1945 року.



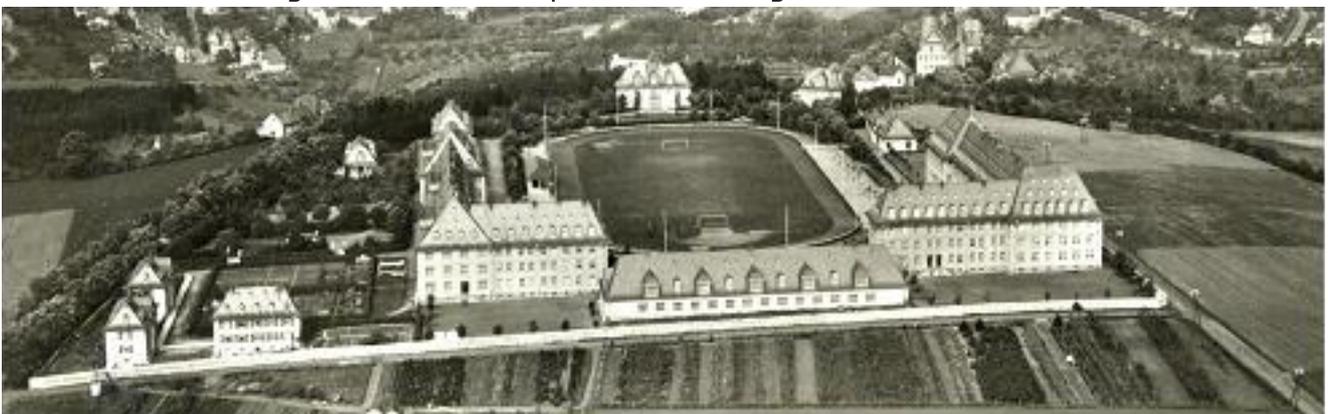
## DPs in Wetzlar

Die Stadt Wetzlar wurde durch das 393. Infanterie-Regiment der 99. US-Infanterie-Division am 29. März 1945 eingenommen. Damit wurden ca. 15.000 Ausländer, die in der Stadt vor Kriegsende als Zwangsarbeiter und Kriegsgefangenen anwesend waren, befreit. Nach der Befreiung wurden die Ausländer von den UNRRA (später IRO) Teams in DP-Lager bis März 1949 untergebracht und versorgt. Bereits Ende Mai 1945 wurde von der UNRRA zwei DP-Lager in Wetzlar eingerichtet, die von einem Militärkommandanten geleitet wurden. Die Bewohner der Lager waren überwiegend polnischer und ukrainischer Herkunft. Auch Ungarn, Russen, Litauer, Letten, Esten, Juden und andere ehemalige Zwangsarbeiter und Flüchtlinge aus Osteuropa waren in den DP-Lagern untergebracht.

Das DP-Lager Nr. 1 wurde unter Verwaltung des UNRRA Team Nr. 88 gestellt, das vom Mr. Watkinson geleitet wurde. Das DP-Lager Nr. 2 stand unter der Verwaltung des UNRRA Team Nr. 179, dessen Leiter Mr. Neilson war. Die UNRRA Teams hatten für die Lagerbewohner Schulen, Spitals, Gemeinschaftsküchen und kirchlichen Einrichtungen organisiert. Die beiden UNRRA Teams waren für die Versorgung der DPs mit Kleidung und Nahrung zuständig.

Das DP-Lager Nr. 1, Lagernummer 538, in Wetzlar befand sich in den Sixt von Armin-Kasernen in der Silhöfer Au (heute: Magdalenenhäuserweg). Das Lager war auf der östlichen Randseite der Stadt, unweit des Flusses. Die 517 Zimmer des DP-Lagers befanden sich in mehreren Gebäuden. Außerdem wurden DPs auch in zusätzlichen Einrichtungen, wie Garagen, Dachböden, Kellern, Hütten, aber auch in privaten Wohnungen, Hotels und verschiedenen Zwangsarbeiterlagern der Wetzlarer Firmen, wie Leica-Lager, Hensold-Lager, Carolinenhütte (Röchling-Budcrus-Lager) untergebracht. Die Gesamtzahl der Bewohner aller Nationalitäten betrug ca. 8.200 Personen. Das Lager wurde im März 1949 aufgelöst.

Das DP-Lager Nr. 2, Lagernummer 539, befand sich in den Spilburg-Kasernen (ehemalige Wehrmachtskasernen). Die Kasernen befinden sich auf einem großen Hügel im Norden der Stadt Wetzlar, unweit der Schnellstraße Nr. 45. Die Anzahl der Bewohner im DP-Lager betrug etwa 2.878 Personen. Alle Insassen des Lagers waren polnischer und ukrainischer Herkunft gewesen. Für jeden Bewohner standen ca. vier Quadratmeter an Wohnfläche zur Verfügung. Die DPs waren in 331 Zimmern der 10 Spilburg-Kasernen untergebracht. Diese wurden während des Krieges kaum zerstört und befanden sich in einem guten Zustand. Das Lager wurde im April 1946 aufgelöst.



## «Ді-Пі» у Ветцларі

Місто Ветцлар було здобуте 393 сухопутним регіментом 99 американської сухопутної дивізії 29 березня 1945 року. В той же час близько 15.000 іноземців, які перебували у місті як примусові робітники та військовополоненні, опинилися на волі. Після звільнення більшість іноземців опинилися спочатку під опікою УНРРА (пізніше ІРО) і були поселені до березня 1949 року у таборах для «Ді-Пі». Вже наприкінці травня 1945 року УНРРА організувала два табори у Ветцларі для «переміщених осіб», які підпорядковувалися військовому коменданту. Мешканцями таборів були переважно поляки та українці. Разом з ними жили також угорці, росіяни, литовці, латиші, естонці, євреї та інші колишні примусові робітники та втікачі зі Східної Європи.

«Ді-Пі»-табір № 1 належав до управління УНРРА-групи № 88, на чолі з паном Воткінсоном. Табором № 2 керувала УНРРА-група № 179, під керівництвом пана Нейлсона. Команди УНРРА організували для мешканців таборів школи, лікарні, загальні кухні та місця для богослужінь. УНРРА забезпечувала «переміщених осіб» одягом та продуктами харчування.

«Ді-Пі»-табір № 1, таборовий номер 538, у Ветцларі знаходився на території казарм «Сікст-фон-Армін» на Зільгюфер Ау (сьогодні Магдалененгойзервеґ). Табір лежав у східній частині міста, неподалік річки. 517 кімнат табору були розкиданими по численним будівлям. Окрім того, «переміщені особи» жили у допоміжних приміщеннях: гаражах, горищах, підвалах, коморах, а також у приватних квартирах, в готелях та у колишніх таборах для примусових робітників різних ветцларівських фірм, зокрема у таборі Ляйка, Гензольд, Кароліненгютте (Рюхлінґ-Будсрус-табір) тощо. Загальна кількість мешканців складала 8.200 осіб різних національностей. Табір був розпущеним у березні 1949 року.

«Ді-Пі»-табір № 2, таборовий номер 539, розташовувався на території колишніх вермахтівських казарм «Шпілбург». Казарми лежали на всьому пагорбі з північного боку міста, неподалік автомагістралі № 45. Кількість мешканців табору охоплювала 2878 осіб. Усі мешканці були польського або українського походження. Кожному мешканцю було виділено приблизно 4 м<sup>2</sup> житлової площі, оскільки табір був не занадто переповненим. «Переміщені особи» проживали у 331 кімнаті у приміщеннях 10 казарм. Ці будівлі були під час війни майже не пошкодженими і перебували у доброму стані. Табір був закритим у 1946 році.



## DPs in deutschen Medien

In zweiter Hälfte der 1940er Jahre berichteten auch die Presse sowie der Rundfunk der westlichen Besatzungszonen über Displaced Persons und ihre Probleme. In den regionalen und überregionalen Medien für und aus Mittelhessen war immer wieder über das DP-Problem zu informieren. Die Initiative zur Vermittlung solcher Informationen ging sowohl von den deutschen Redakteuren der Massenmedien als auch von Vertretern der DP-Gruppen aus. So veranstaltete zum Beispiel die Zentralstelle der Ukrainischen Hilfsaktion in Deutschland in Frankfurt am Main ein „freundliches Zusammentreffen“ mit Redakteuren und Journalisten aus Hessen. Nach Meinung des Vertreters der ukrainischen Migration in Deutschland, Volodymyr Marunjak, stellte die deutsche Presse die Displaced Persons und ihre verschiedenen nationalen Gruppen oft in einem „verkehrtem Licht“ dar.

Zu dem Treffen schickte die Frankfurter Neue Presse einen Berichterstatter, der Wiesbadener Kurier schickte einen Reporter des Verbandes hessischer Berufsjournalisten. Auch die Frankfurter Rundschau war bereit, einen Artikel zu dem Thema zu publizieren. Ein Journalist der Frankfurter Hefte sollte speziell über die Erfahrungen und die Lage des „ukrainischen Volksteils“ schreiben. Ebenfalls berichteten die lokalen Zeitungen in Gießen, Marburg, Wetzlar und Fulda über DPs und ihr Leben in den Lagern.

Im Radiofunk angeht, so wurde vom Arbeiterfunk „Radio Frankfurt“ eine neue Sendereihe „Andere Länder, andere Schicksale“ vorbereitet. Eine erste Sendung berichtete über das Schicksal des „freiheitsliebenden Volkes der Ukraine“. Dazu wurde Semen Stariw, Pressereferent beim Zentralkomitee der ukrainischen Emigration in Deutschland (CPUE), eingeladen.

Neben der durchaus aufgeschlossenen Berichterstattung einiger Medien, dominierte aber weitgehend eine von negativen Vorfällen und Stereotypen belastete Sicht auf die Displaced Persons und ihre Konflikte mit der sowie den Neid auf die verhältnismäßig örtlichen deutschen Nachkriegsgesellschaft. Die Journalisten berichteten über Auseinandersetzungen zwischen ukrainischen DP-Gruppen, über organisierte polnische Banden, über jüdische Schwarzmarkthändler usw. Auch aus Polizei-Berichten kann man einiges über die Darstellung der DPs entnehmen, da diese oft als Notizen den Weg in die örtlichen Zeitungen fanden.



## Повідомлення про «переміщених осіб» у німецьких ЗМІ

У другій половині 40-х років німецька преса та радіо повідомляло про життя та проблеми «переміщених осіб». На цю тему писали як регіональні, так над регіональні медіа у Центральному Гессені. Ідеї щодо розповсюдження таких статей надходили як від редакторів, так і від представників «Ді-Пі»-груп. Наприклад, Центральне представництво української допомогової акції в Німеччині організовувало у Франкфурті на Майні «дружні зустрічі» з представниками преси у Гессені. На думку представника української міграції у Німеччині, Володимира Маруняка, німецька преса подавала неправдиву інформацію про різні національні групи «переміщених осіб». На таку зустріч від «Франкфуртської нової преси» був відправлений один журналіст, «Вісбаденський кур'єр» мав вибрати і відкомандирувати одного репортера із «Об'єднання гессенських професійних журналістів». Навіть «Франкфуртський оглядач» був готовим опублікувати ряд статей на тему «Ді-Пі». Вже до цього один із журналістів з «Франкфуртської брошури» писав про життя та долю українського народу. Локальні газети у Гіссені, Марбурзі, Вецларі та Фулді час від часу повідомляли про життя та настрої у «Ді-Пі»-таборах.

Щодо радіоефіру, то слід відмітити, що «Радіо Франкфурт» навіть підготувало цілу серію передач «Інші країни, інші долі». У першій передачі повідомлялося про долю «волелюбного народу України». З цього приводу був запрошений Семен Старів, референт по роботі з пресою при Центральному комітеті української еміграції в Німеччині (ЦПУЕ).

Слід відмітити, що поряд із позитивними моментами, часто повідомлялися і негативні сторони життя «переміщених осіб». Журналісти досить часто писали про конфлікти між різними, наприклад, українськими «Ді-Пі»-групами, повідомлялося про організовані польські банди та про єврейських торгашів на «чорних ринках» і т.д. Досить багато про «переміщених осіб» можна знайти і у поліцейських звітах того часу, які служили джерелом інформації для написання окремих статей.

84. a. 1204  
219-48.

### Frankfurter Neue Presse

Verlag Neue Presse G. m. b. H. FRANKFURT A. M., Rahmhofstraße 2-4

Herrn  
Wolodymyr Maruniak  
Zentralstelle der Ukrainischen Hilfs-  
aktion in Deutschland

Frankfurt/Main  
Luginsland 1

Bankkonten: Rhein-Main-Bank Ffm, Konto Nr. 2560

Nassauische Landesbank Ffm, Konto Nr. 9903

Postcheckkonto: Frankfurt a. M. 51 134

Telegramm-Adresse: Presse Frankfurt/Main

Fernruf: 54048, 55076, 55491, 56987, 54975

Ihre Schreiben vom

Ihre Zeichen

Unsere Zeichen -tz/U  
(Stirn bei Rückantwort angeben)

FRANKFURT A. M., 1. Sept. 1948

Sehr geehrter Herr Maruniak!

Wir danken Ihnen für Ihre Einsendung vom 26. August und möchten

...

## DP-Lagerpresse

Die meisten Displaced Persons unterschiedlicher Nationalitäten hatten im Lager Zugang zu Informationen durch zahlreiche speziell für sie produzierte Zeitungen. In der Lagerpresse wurde über das Lagerleben der DPs in Deutschland, über ihre alltäglichen Probleme und Auswanderungsmöglichkeiten und aktuelle Gesetze und Erlasse der Alliierten, über die Weltnachrichten und Sportwettbewerbe usw. berichtet.

Eine breite Palette von den Zeitungen publizierten gerade die Ukrainer. In jedem größeren Camp wurde eine eigene Zeitung herausgegeben. Diese wurde dann auch in kleineren Lagern verbreitet. Die meist gelesenen Ausgaben waren: „Chrin“ (Meerrettich, eine Humorzeitung), „Čužynoju“ (Durch das fremde Land), „Za volju“ (Für die Freiheit), „Novyj šljach“ (Neuer Weg), „Naše žyttja“ (Unser Leben), „Narodna volja“ (Volkswille), „Svoboda“ (Freiheit), „Ukraïns'ki vjsti“ (Ukrainische Nachrichten), „Ukraïns'ka trybuna“ (Ukrainische Tribüne), „Čas“ (Zeit) usw. In ukrainischen Zeitungen wurden Anzeigen über die Möglichkeit zur Auswanderung publiziert, über Sportereignisse ukrainischer Sportmannschaften, über Proteste gegen die Repatriierung und das Screening, über Zusammenarbeit mit anderen DP-Gruppen, über nationale Geschichte der Ukraine, über die Zukunft der DP-Camps, über das Leben der DPs in ihren neuen Heimatländern, über die Weiterbildung und Aufklärung der ukrainischen „Heimatlosen“, über die Weltpolitik, über den Kampf der UPA (Ukrainische Aufstandsarmee) in der Ukraine und vieles mehr berichtet.

In der DP-Presse wurde zudem über alltägliche soziale DP-Probleme berichtet, wie zum Beispiel Prostitution in den Lagern, Abtreibungen und uneheliche Kinder. Weitere „beliebte“ Themen waren der korrumpierte Lagersicherheitsdienst, die Requisition der Lebensmittel für „höhere staatliche Ziele“ oder die „Diktatur der Spekulanten“, die gemeinsame Sache mit der Lagerverwaltung machten und Schokolade, Zigaretten und Konserven auf Schwarzmärkten verkauften. Oft veranschaulichten Karikaturen die Ausgaben der Lagerzeitungen.



## Таборова преса

Майже кожна група «переміщених осіб» отримувала у таборі доступ до інформації через значну кількість газет, які друкувалися саме для них. У цій пресі можна було прочитати про таборове життя в Німеччині, повсякденні «Ді-Пі»-проблеми, про можливості еміграції, актуальні закони та укази Союзників, про події у світі та спортивні змагання тощо.

Досить різноманітною була і українська преса. У кожному великому таборі видавалася своя газета. Ці газети потім розповсюджувалися і серед менших таборів. Найбільш популярними були наступні видання: «Хрін» (гумористична газета), «Чужиною», «За волю», «Новий шлях», «Наше життя», «Народна воля», «Свобода», «Українські вісті», «Українська трибуна», «Час» та інші. В українських газетах публікувалися статті на різноманітні теми: про можливості виїзду за океан, досягнення українських спортивних команд, організацію протестів проти репатріації та „скринінгу“ (screening, викриття колишніх колаборантів та військових злочинців), співпрацю між різними національними групами, деякі аспекти з історії України, майбутнє «Ді-Пі»-таборів, життя «Ді-Пі» на нових землях, можливості освіти та просвітництва для українських «скитальців», міжнародну політику, боротьбу УПА в Україні та багато чого іншого.

У «Ді-Пі»-пресі дуже часто писалося про різні повсякденні соціальні проблеми, такі як проституція у таборах, аборти та позашлюбні діти, корумпована таборова служба безпеки, конфіскації продуктів харчування для «вищих державних цілей», «диктатура спекулянтів», що разом з таборовим керівництвом реалізовували на «чорних ринках» шоколад, цигарки та консерви і т. д. На цю ж тематику публікувалися і різноманітні карикатури.



## Repatriierung

Während des Zweiten Weltkrieges arbeiteten auf dem Territorium des Dritten Reiches 14 Mio. Männer, Frauen und Kinder aus 26 Ländern Europas. 4,5 Mio. davon waren Kriegsgefangene und 8,5 Mio. Zivilarbeiter. Alleine aus der Ukraine wurden ca. 2 Mio. Personen nach Deutschland verschleppt.

Nach dem Ende des Krieges in Europa wohnten die meisten Zwangs- und Ostarbeiter in den Lagern für „verschleppte Personen“ oder „DPs“ (eng. Displaced Persons). Laut den internationalen Verträgen in 1945 zwischen den Alliierten (Sowjetunion, USA und Großbritannien) war die Rückführung (Repatriierung) ein Zwang für alle Bürger aus den Territorien, die bis 1939 zur Sowjetunion gehörten.

Für die Organisation der Rückführung von sowjetischen Zivilarbeiter und Kriegsgefangenen in die Heimat (Sowjetunion) wurde ein Sonderapparat von Beauftragten der sowjetischen Regierung unter Leitung von General Pylyp Holykov gebildet. Eine solche Abteilung für Repatriantenangelegenheiten wurde auch bei der Regierung der Sowjet-Ukraine unter Mychajlo Zozulenko eingerichtet.

Die sowjetische Rückführungslagerstruktur bestand aus 127 Front- und 57 Armeesammelstellen für Rückführung des Verteidigungsministeriums, 9 Stellen für Empfangsübergabe in West- und Osteuropa. In den Grenzgebieten der Sowjetunion gab es noch 35 Sammelrückführungslager des Verteidigungsministeriums und 15 Überprüfungsfiltrationsstellen des NKWD. Am Ende des Repatriationssystems befanden sich noch 249 Verteilungsstellen für Sonderempfang. In der Sowjet-Ukraine wurden 69 Repatriierungslager des Verteidigungs- und Innenministeriums eingerichtet. Mit der Bearbeitung der Repatriantenangelegenheiten beschäftigten sich ca. 37.000 sowjetische Militärangehörige.

Die Aufgaben dieser Lager und Stellen bestanden in der Bereitstellung von Unterkunft und Verpflegung, in der Durchführung von medizinisch-hygienischen Untersuchungen, der Ausgabe materieller Hilfe und Fürsorge sowie der Ausfertigung von den Dokumenten usw. für die Repatrianten. Die Hauptziele dabei waren eine politische Überprüfung und statistische Erfassung aller in die Sowjetunion rückzuführenden Personen.

Laut sowjetischen Berichten von 1946 kamen nur 58% der Repatrianten zu ihren Familien und ihre alten Wohnorten zurück: 19% (nur Männer) wurden wieder zur Roten Armee mobilisiert; 14% (Frauen und Männer) kamen zu den sogenannten „Arbeiterbataillonen“; 6,5% wurden „zur Verfügung des NKWD“ gestellt; 2% arbeiteten in Sammelagern oder bei anderen sowjetischen Militäreinheiten und Vertretungen im Ausland.

In Erzählungen von damaligen Zwangsarbeitern, die in die Sowjetunion zurückgeführt worden sind, erinnern sie sich an die amerikanische DP-Lager als an Orte, wo „sie viel aßen und nichts machen sollten“. Fast jede/r Befragte/r beschreibt aufregende Momente des Treffens mit sowjetischen Soldaten sowie den langen und anstrengenden Weg nach Hause.

## Репатріація

У роки Другої світової війни з Радянського Союзу було депортовано в нацистську Німеччину понад 4 млн. примусових робітників та військовополонених, з України було вивезено біля 2 млн робочих рук. Згідно міжнародних угод 1945 р. між союзниками по антигітлерівській коаліції (Радянським Союзом, США та Великобританією), ухвалених у Ялті, Потсдамі та у Галле, повернення (репатріація) до СРСР була обов'язковою для всіх колишніх жителів територій, які до 1939 р. входили до складу Радянського Союзу.

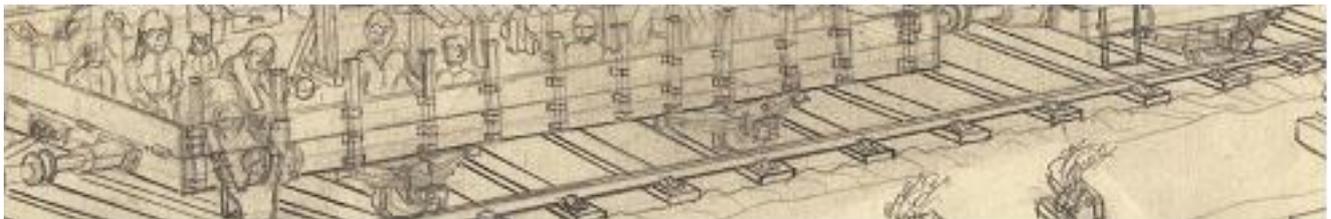
Для організації повернення радянських цивільних робітників та військовополонених на батьківщину у СРСР був створений спеціальний апарат уповноваженого Раднаркому СРСР у справах репатріації на чолі з генералом Пилипом Голиковим. Відповідний відділ у справах репатріації був створений при уряді радянської України, який очолив Михайло Зозуленко.

Табірна інфраструктура радянської репатріації складалася із 127 фронтових, 57 армійських збірно-пересильних пунктів Наркомату оборони, 9 прийомно-передавальних пунктів, створених на території Західної та Східної Європи. У прикордонній зоні Радянського Союзу діяло 35 збірно-пересильних таборів Наркомату оборони та 15 перевірко-фільтраційних пунктів Наркомату внутрішніх справ. Довершували картину репатріаційної системи 249 спеціальних приймально-розподільних пунктів. В Україні загалом було 69 різних таборів, які підпорядковувалися військовому відомству та наркомату внутрішніх справ. У роботі з репатріантами було задіяно понад 37 тис. радянських військовослужбовців.

До завдань усіх радянських таборів та пунктів входило тимчасове розташування і харчування репатріантів, забезпечення їх відповідними супровідними документами, проведення медико-санітарної профілактики, надання матеріальної допомоги продовольством, грошима та речами. Пріоритетним завданням радянських таборів були все ж таки політична перевірка і статистичний облік громадян, котрі поверталися до СРСР.

За результатами перевірки на 1946 р. тільки 58% репатріантів повернулися в свої родини до попереднього місця проживання: 19% чоловіків були мобілізовані до Червоної армії, ще 14% — до так званих трудових батальйонів, 6,5 % репатріантів було «передано в розпорядження НКВС», тобто арештовано, а 2% працювали в збірних таборах або інших радянських військових частинах і установах за кордоном.

У своїх спогадах колишні примусові робітники, які повернулися до СРСР, про американські табори згадують як про місце, де їх «вдосталь годували і вони нічого не робили». Всі опитані для проекту очевидці, детально описують хвилюючий момент зустрічі з радянськими військовими, тривалий і виснажливий шлях додому.



## **United Nations Relief and Rehabilitation Administration (UNRRA)**

Die UNRRA wurde im November 1943 in Atlantic City/USA gegründet. Den Vertrag ratifizierten jene 44 Staaten, die bereits im Januar 1942 die Deklaration der Vereinten Nationen angenommen hatten. Die Gründung der UNRRA drückte den internationalen Willen aus, den Opfern der nationalsozialistischen Politik und den Vertriebenen in Folge des Krieges Hilfe zu leisten.

Die UNRRA war in ihrem Handlungsfreiraum jedoch nicht autonom, sondern sowohl während der laufenden Kriegshandlungen als auch nach Ende des Krieges militärischen Weisungen unterstellt. Letztlich entschieden die Supreme Headquarters of the Allied Expeditionary Forces (SHAEF), wann und wo die UNRRA ihre Arbeit aufnehmen sollte.

Das Budget der UNRRA wurde durch die unterzeichnenden Staaten gestellt, davon ein Großteil durch die USA. Hauptaufgabe der UNRRA waren die Versorgung, Betreuung und Registrierung der DPs in den UNRRA-Lagern mit dem Ziel, sie in ihre Heimatländer zu „repatriieren“.

Die Arbeit der UNRRA in Abstimmung mit den Militärbehörden begann bereits vor Kriegsende. Bis Ende Oktober 1945 repatriierten sie circa 6.800.000 Menschen aus den westlichen Besatzungszonen. Die Sowjetunion verweigerte in ihrer Zone die Betreuung der DPs durch die UNRRA.

Problematisch wurde das Mandat der UNRRA ab 1946, da die verbliebenen DPs in den Lagern größtenteils, sei es aus politischen Gründen wie Ablehnung des Kommunismus, sei es aus Angst vor Repressionen, Repatriierungsverweigerer aus Ländern des östlichen Europas waren. Dieser so genannte „Hard-Core“ strebte größtenteils eine Auswanderung ins Exil an. Zudem erschwerte der heraufziehende Kalte Krieg die Zusammenarbeit der Westalliierten mit der Sowjetunion innerhalb der UNRRA.

## **International Refugee Organization (IRO)**

Um das „DP-Problem“ zu lösen, gründeten die Westmächte gemeinsam mit den ihnen verbundenen Staaten die IRO. Die Sowjetunion und ihre zukünftigen Satelliten waren gegen diese Neugründung, sahen in ihr ein Instrument des Westens. Denn die neue Organisation strebte nicht mehr hauptsächlich die Repatriierung der DPs an, sondern entwickelte ein „Resettlement-Programm“, welches durch eine Neuansiedlung die DP-Frage klären sollte. D.h. alle Länder, die dem IRO-Abkommen beitraten, verpflichteten sich, eine gewisse Quote an DPs aufzunehmen.

Die IRO übernahm im Juli 1947 alle UNRRA-Lager in Deutschland. Da ihre finanzielle Ausstattung deutlich geringer war, entwickelte sie Arbeitsprogramme für DPs, die bereits aus der Zeit der UNRRA stammten, weiter. Das Ziel war zum einen, dass die DPs Teile der Betreuungskosten selbst erwirtschaften, zum anderen aber auch, sie fit für die Arbeitsmärkte in den Aufnahmeländern zu machen. Die neue DP-Politik verhalf schließlich dem Großteil DPs zur Auswanderung. Nach der Gründung der Bundesrepublik Deutschland ging Zuständigkeit für die letzten verbliebenen Displaced Persons 1950 in deutsche Hände über.

## **Адміністрація Об'єднаних Націй для допомоги і відбудови (УНРРА)**

УНРРА (англ. United Nations Relief and Rehabilitation, UNRRA) була створена у листопаді 1943 року у м. Атлантик/США. Угоду ратифікували 44 країни, які у січні 1942 року визнали Декларацію про Об'єднані Нації. Створення УНРРА відображало бажання міжнародної спільноти допомогти жертвам націонал-соціалістичної політики та військовим біженцям.

УНРРА у своїх діях не була автономною організацією, тому під час військових дій та по їх завершенню підпорядковувалася вказівкам військових. Коли і де мала розпочати свою діяльність УНРРА - вирішувало Верховне Командування Союзних Експедиційних Сил (англ. Supreme Headquarters of the Allied Expeditionary Forces, SHAEF). Бюджет УНРРА формувався за рахунок внесків країн-засновників, про те найбільшу частку вносили США. Одним з головних завдань УНРРА було забезпечення всім необхідним та реєстрація «Ді-Пі» в УНРРА-таборах, для того, щоби їх потім репатріювати на батьківщину.

Робота УНРРА розпочалася після узгодження з військовими ще до завершення війни. Вже наприкінці жовтня 1945 року її силами було репатрійовано приблизно 6.800.000 людей із західних окупаційних зон. Радянський Союз у своїй зоні перешкоджав діяльності УНРРА в опіці над «Ді-Пі».

Труднощі у роботі УНРРА виникли в 1946 році, коли під її опікою залишилися переважно ті «Ді-Пі», які через свої політичні погляди, або ж страх перед репресіями, чи просто не бажали повертатися до країни Східної Європи. Ці, так звані «тверді шишки», прагнули залишитися в екзилі. Окрім того, «холодна війна», що починалася між західними союзниками та Радянським Союзом, погіршувала співпрацю у середині УНРРА.

## **Міжнародна організація у справах біженців (ІРО)**

Для вирішення проблеми з «Ді-Пі», західні союзники разом із прихильними до них країнами створили Міжнародну організацію у справах біженців - ІРО (англ. International Refugee Organization). Радянський Союз та його сателіти були проти створення такою структури, і вбачали в ній новий «інструмент» у політиці Заходу проти СРСР. Таке ставлення було пов'язано з тим, що нова організація не прагнула до репатріації «Ді-Пі», а навпаки, створювала умови для їхнього працевлаштування та переселення в західні країни, і намагалася таким чином остаточно розв'язати «Ді-Пі»-проблему. Країни, що погодилися на створення ІРО, були зобов'язані прийняти за квотою певну кількість «переміщених осіб».

ІРО перебрало на себе управління всіма таборами УНРРА в Німеччині у липні 1947 року. Оскільки її фінансові можливості були обмеженими, вона розвивала різні «робочі програми» для «Ді-Пі», що частково постали ще за часів УНРРА. У рамках цих «робочих програм» «переміщені особи» мали самі заробити частину коштів, які на них виділяли, а також вони у такий спосіб мали підготуватися для ринку праці приймаючих країн. Нова «Ді-Пі»-політика посприяла тому, що більшість «Ді-Пі» виїхали до заоканських країн. Після створення Федеративної Республіки Німеччина справами «переміщених осіб» з 1950 року опікувалися німецькі компетентні органи.



**INTERNATIONAL TRACING SERVICE**

**CHILD SEARCH BRANCH**

## UNRRA Universität

„Durch die Einrichtung der UNRRA Universität in München wurde das erste grössere Werk zwecks Wiedergutmachung der furchbaren moralischen und sonstigen Schäden an Zwangsverschleppten, von der Seite der Besatzungsbehörden der Rehabilitationsorganisation der UNRRA, in Wege geleitet“

Die UNRRA Universität nahm in München im Gebäude des Deutschen Museums am 3. Februar 1946 ihren Betrieb mit vier Fakultäten (der wirtschaftlichen, naturwissenschaftlichen, bautechnischen und maschinenbautechnischen) auf. Die Eröffnungszeremonie der UNRRA Universität fand am 16. Februar 1946 im Bürgerbrau-Keller in München statt. Die Universität erhielt den offiziellen Namen: „UNRRA University for Displaced Persons“. Durch den juristischen und medizinischen Fachbereich wurde die Vielfalt der Fakultäten am 11. März 1946 erweitert und erreichte durch den Zuwachs der Fakultäten Forstwirtschaft und Veterinärmedizin am 1. Juni 1946 ihren Höhepunkt. Nach der Eröffnung der UNRRA Universität in München kam es zu einer großen Zahl von Einschreibungen in den verschiedenen Fachbereichen. Viele der jungen DPs hatten lange in Konzentrationslagern gearbeitet und hatten eine ungewisse Zukunft vor sich. Deshalb bot ihnen die UNRRA die Möglichkeit, ein Studium anzufangen oder bereits begonnene Studiengänge abzuschließen. Von 3.150 angemeldeten Studenten wurden 1.960 eingeschrieben. Damit war die Kapazität der juristischen, bautechnischen und wirtschaftlichen Disziplinen erschöpft. 13 Nationen waren unter den angenommenen Studenten und den Lehrenden vertreten. Ukrainer mit polnischer Staatsangehörigkeit, Litauer, Letten und Esten bildeten die Mehrheit. Der Lehrkörper bestand zum Abschluss des zweiten Lehrjahres aus 143 Mitarbeitern. Für ihre Interessen wurde die „Vereinigung der Lehrkräfte der UNRRA Universität“ gegründet. Für die Studenten gab es die „Vereinigung der Studenten“ der UNRRA Universität. Die Mehrheit der Mitarbeiter im Bereich der Verwaltung der UNRRA Universität waren Staatenlos. Unter ihnen befanden sich mehrheitlich Polen und Ukrainer.

Schon nach dem Ende des ersten Semesters ließen sich Erfolge der eingeschriebenen Studenten verzeichnen. Die Arbeiten der künstlerisch-architektonisch begabten Studenten ließen sich anhand einer Ausstellung von Skizzen, Zeichnungen, Porträts einsehen. Insgesamt waren die Professoren sehr zufrieden mit den Ergebnissen des ersten Semesters, von 1.986 eingeschriebenen Studenten waren 1.780 zu der Abschlussprüfung in Form eines Colloquiums zugelassen. Die anderen waren bis zum Ende des ersten Semesters entweder ausgewandert oder manche von ihnen warteten auf die Eröffnung der philosophischen Fakultät.

Am 31. Mai 1947 wurde der Lehrbetrieb eingestellt und die Studenten auf die bayrischen Universitäten verteilt. Ein Antrag der Universitätsleitung und der Studenten, die UNRRA Hochschule zu einer internationalen Universität umzufunktionieren, war zuvor gescheitert. Die Schließung war erforderlich geworden, da die UNRRA am 30. Juni 1947 ihre Arbeit in Deutschland beendete und ihre Nachfolgeorganisation IRO die Finanzierung der Universität nicht übernehmen konnte.





# Mit freundlicher Unterstützung von:

GEFÖRDERT VON:



**STIFTUNG  
ERINNERUNG  
VERANTWORTUNG  
ZUKUNFT**

UNTERSTÜTZT VON:



Institut für  
angewandte  
Geschichte

JUSTUS-LIEBIG-  
UNIVERSITÄT  
GIESSEN



GIESSENER  
ZENTRUM  
ÖSTLICHES  
EUROPA



Studentische  
Interessenvertretung  
Osteuropa



GESCHICHTSWERKSTATT  
EUROPA



**Stadtarchiv Gießen**

HISTORISCHES ARCHIV  
WETZLAR

Hessisches  
Hauptstaatsarchiv



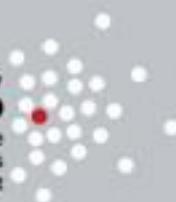
Hessisches Staatsarchiv  
Darmstadt



Hessisches Staatsarchiv  
Marburg



Staatliche  
Archive Bayerns



**ITS**  
International Tracing Service  
Service International de Recherches  
Internationaler Suchdienst



International Foundation  
„Mutual Understanding and Tolerance“

International Public Organization



INSTITUTE OF HISTORY OF UKRAINE, NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE